

פרשת שלח

הפרשה במבט רחב

הרב יואב אוריאל

מבט על ארץ ישראל מבחון או מבפנים

מהות שליחות המרגלים

לקראת חטא המרגלים עם ישראל הגיע אל מדבר פארן, קרוב מאד לארץ הנבחרת אליה ציפה מאז ימי האבות. לאורך דורות רבים, התהלכו בעם מסורות מימי האבות על טיב הארץ וסגולותיה. אם כן, מה הטעם בשליחת מרגלים שיכנסו לארץ כדי לעמוד על טיבה? כדי להבין זאת יש צורך להבין את המצב המיוחד ששרר באותם הימים בין עם ישראל לארץ ישראל: עם ישראל היה צריך לפגוש את ארץ ישראל בבת אחת ובאופן פתאומי, בניגוד לתהליך הרגיל בהיסטוריה של העמים. בכל אומות העולם, היחס בין הארץ לעם הוא טבעי ופשוט: מאז שהעם הפך לעם הוא מצא את עצמו בארצו ולכן נשמרה לאורך השנים הרמוניה מוחלטת ביניהם. היחס בין כל עם לארצו היא כיחס בין אדם לאחד האברים שלו: אין לו מערכת יחסים של התלבטות, בחירה ויעוד ביחס לאיבר שלו, אלא הוא מתיחס אליו כעובדת חיים פשוטה: זהו חלק מגופו. לכן אין שום הפרדה בין ארצו של העם לבין כל תכונותיו: השפה שלו, התרבות שלו, האלילות שלו, המנהגים והנימוסים שלו. בכל אורחות החיים שלו מעורבת הארץ שלו עם תנאיה, האקלים שלה והמזג שהיא משרה עליו.

זהו המצב הרגיל. אך אם נדמיין מצב בו עם מסויים נבנה ונוצר בגלות, בנפרד מארצו, ורק אז יוצע לו בבת אחת להיכנס לארץ המיועדת לו – הוא יעמוד בפני פער נפשי עצום ובלתי אפשרי: הרי נדרשת מערכת רחבה של התאמות בין העם לארצו. הוא צריך להתאים לה מבחינה חומרית, נפשית, רוחנית, תרבותית ועוד ועוד. כשם שלא

ניתן לדמיין מצב בו שני חצאים של אותו הגוף יתפתחו בנפרד ורק אז יתחברו, כן קשה לדמיין מצב של התפתחות העם מחוץ לארצו ואז חיבור פתאומי איתה. אך זהו בדיוק המצב אליו הגיעו ישראל. לאחר שיציאת מצרים הפכה אותם לעם, והם כבר עוצבו כעם עם תורה, יעוד, תרבות ודרך חיים, רק אז היה עליהם להיפגש עם ארצם בבת אחת. היה זה מעין תהליך של 'השתלת איבר': הם היו צריכים להכיר מקרוב את הארץ בפעם הראשונה, ומיד להצליח להאמין ולהרגיש שהיא שלהם, יחד עם כל אתגריה וקשייה. היה על ישראל להפנים עד עומק נשמתם שזו הארץ השייכת להם, מעל ומעבר לכל התנאים והשיקולים.

לאור האתגר המיוחד הזה נוכל להבין את שליחות המרגלים: משה שלח את המרגלים לבחון שאלות שונות ביחס לארץ במדבר יג, יז-כ: " וַיִּשְׁלַח אֹתָם מִן־הַיַּרְדֵּן לְבַחֵן אֶת־אֶרֶץ כְּנָעַן וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם עֲלוּ זֶה בְּנִבְּבַע וְעַלִּיתֶם אֶת־הָהָר: וּרְאִיתֶם אֶת־הָאָרֶץ מֵהָהָר וְאֵת הָעָם הַיֹּשֵׁב עָלֶיהָ הֲחֹזֵק הוּא הֲרַפָּה הֲמַעֲט הוּא אִם רַב: וְמֵהָ הָאָרֶץ אֲשֶׁר הוּא יֹשֵׁב בָּהּ הֲטוֹבָה הוּא אִם רָעָה וְמֵהָ הָעָרִים אֲשֶׁר הוּא יֹשֵׁב בָּהֶן הֲבְמִחְנִיזִים אִם בְּמִבְצָרִים: וְמֵהָ הָאָרֶץ הֲשְׂמֵנָה הוּא אִם רְעָה הֲיִישׁ בָּהּ עֵץ אִם אֵין."

את השאלות הללו שהתווה משה ניתן היה להבין בשני מובנים שונים: היתה אפשרות להבין שאלו 'שאלות מבחן' לארץ ישראל, הנשאלות על ידי עם המרוחק ממנה ורוצה לבחון אם היא מתאימה לו. מתוך תפיסה זו היתה סכנה שאותן השאלות יהפכו לתמיהה כללית, האם כדאי ומתאים להכנס לארץ.

אך על פי האמת, שאלות אלו נועדו לשם היכרות, חיבור ומפגש, ולא לשם בחינה מנוכרת. כלומר העם אמור היה לעבור 'השתלת איבר' חדש שעד כה לא היה מחובר אליו. לשם כך היתה דרושה הכנה והיכרות עם אותו האיבר בטרם הוא יתחבר לגוף בבת אחת. כך היה על העם לפגוש באמצעות נציגיו את תכונות הארץ בכדי לחוש את החיבור הטבעי והאמיץ אליה וכך להתכונן אל הצעד הבא: להיכנס אליה ולחיות בה.

לגייס את מסירות הנפש העצומה הנדרשת לשם כיבוש הארץ.

סימן לבנים

הרב אליעזר קשתיאלי

המרגלים ותרופת הנסכים

נסכים וארץ ישראל

מיד עם סיום פרשת המרגלים, לאחר שגם המעפילים בהר נסוגו והוכו עד חרמה על ידי העמלקי, עוברת התורה במעבר חד לנושא חדש לגמרי – מנחות ונסכים: "וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם כִּי תָבֹאוּ אֶל אֶרֶץ מוֹשְׁבֵי תֵיכֶם אֲשֶׁר אָנִי נֹתֵן לָכֶם: וַעֲשִׂיתֶם אֵשֶׁה לַה' עֹלָה אוֹ זֶבַח לְפִלֵא נֶדֶר אוֹ בְנִדְבָה אוֹ בְמַעֲדֵיכֶם לַעֲשׂוֹת רִיחַ נִיחֹחַ לַה' מִן הַבֶּקֶר אוֹ מִן הַצֹּאן: וְהִקְרִיב הַמִּקְרִיב קֶרֶבֶן לַה' מִנְחָה סֹלֶת עֶשְׂרוֹן בְּלוּל בַּרְבֵּיעִית הַהֵין שֶׁמֶן: וַיִּין לְנֶסֶךְ רְבִיעִית הַהֵין תַּעֲשֶׂה עַל הָעֹלָה אוֹ לְזֶבַח לְכֶבֶשׂ הָאֶחָד: אוֹ לְאֵיל תַּעֲשֶׂה מִנְחָה סֹלֶת שְׁנֵי עֶשְׂרִינִים בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן שְׁלִשִׁית הַהֵין: וַיִּין לְנֶסֶךְ שְׁלִשִׁית הַהֵין תִּקְרִיב רִיחַ נִיחֹחַ לַה': הֲלָכָה זֹאת הוֹסַפְתָּ סוּלַת, שֶׁמֶן וַיִּין בְּצִידוֹ שֶׁל כָּל קֶרֶבֶן, לְכַאוֹרָה מִקוּמָה בִּסְפָר וִיקָרָא, מְדוּעַ אִם כֵּן נִאֲמָרָה בְּפִרְשָׁנוֹ? עַל פִּי הַמְדַרְשׁ, יִשְׂרָאֵל הִתְחַיִּיבוּ בְּנִסְכֵימֵי רַק עִם הַגַּעַתֵם לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, כְּפִי שְׁעוּלָה גַם מִהַפְסוּקִים: "כִּי תָבֹאוּ אֶל אֶרֶץ מוֹשְׁבֵי תֵיכֶם אֲשֶׁר אָנִי נֹתֵן לָכֶם..." – "בֹּא הַכְּתוּב לְלַמֵּד שֶׁלֹּא נִתְחַיִּיבוּ יִשְׂרָאֵל בְּנִסְכֵימֵי אֲלֵא מִבִּיאַתֵּן לְאֶרֶץ וְאֵילֶךְ" (ספרי שלח, קז), ובלשון רש"י: "בישר להם שיכנסו לארץ". ננסה לעמוד על טיבה של מצוה זו וייחוסה לארץ ישראל.

לפי הגמרא: כל הקורא קריאת שמע בלא תפילין – כאילו מעיד עדות שקר בעצמו. אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן: כאילו הקריב עולה בלא מנחה וזבח בלא נסכים. (ברכות יד ע"ב) אדם שאינו מניח תפילין בשעת קריאת שמע, סובל מבעיה במערכת היחסים שבין עולם המחשבה והכוונה – קריאת שמע, לבין עולם היישום – הנחת התפילין. הקרבן, העולה או הזבח, בא מהחי, ואילו המנחות והנסכים באים מן הצומח. הקרבן מבטא את הרובד הנפשי, והנסך והמנחה את הרובד הקרוב לקרקע, המעשי, הארצי. להקריב זבח משמעו לרומם כוונות, אך ללא המנחה והנסך חסרה הירידה למעשה הארצי, זהו הנתק בין קריאת שמע להנחת תפילין. הרוח אינה מתגלה בחומר והנשמה אינה מופיעה בגוף. התפילין עשויים

חטא המרגלים היה בכך שהמרגלים דיווחו מבחוץ ומעמדה מרוחקת על ארץ שנדמה היה כי קשה לחוש את הזיקה אליה: ארץ בעלת פירות עצומים ובה שוכנים ענקים מוזרים. היה זה ניסיון גדול לעם אם יצליח לזכור את גדולתו ובכך להיות מסוגל לרצות, לאהוב ולהרגיש הרמוניה לארץ זו.

השליחות של המרגלים

בדברי משה למרגלים מודגש כי הוא לא ציווה אותם להשיב אותו דבר! הוא הנחה את המרגלים במה עליהם להתבונן, אך לא אמר להם את הצייווי העיקרי אליו היינו מצפים: הוא לא ציווה אותם לדווח לו את מה שראו. העדר ציווי זה מלמד שהשליחות העיקרית של המרגלים היתה לפגוש את הארץ וליצור איתה קשר ראשוני, ולא לבחון אותה ולספר עליה מבחוץ. כשעוסקים בפגישה עם הארץ הפרטים היבשים אינם העיקר, אלא הם נועדו להיות חלק מן המעשה גדול של חיבור הנוצר עם הארץ לעומת אופי ציווי זה, התנהלות המרגלים בפועל מלמדת כי הם היו עסוקים מבחינתם בדיווח על תכונות הארץ (כו): "וַיֵּלְכוּ וַיָּבֹאוּ אֶל מֹשֶׁה וְאֶל אֶהֱרֹן וְאֶל כָּל עֵדֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל מִדְּבַר פְּאָרְן קְדֹשָׁה וַיֵּשִׁיבוּ אֹתָם דְּבַר וְאֵת כָּל הָעֵדָה וַיִּרְאוּם אֶת פְּרֵי הָאָרֶץ. וַיִּסְפְּרוּ לוֹ וַיֹּאמְרוּ – הַתּוֹרָה מְדַגִּישָׁה כֹּאן אַרְבַּעַה פְּעֻלִים שֶׁל סִיפּוֹר, תִּיאוֹר וְהַדְּגָמָה מִצַּד הַמַּרְגְּלִים אֵת מַה שֶׁרָאוּ. הַמְשׁוֹתֵף לְכוֹלֵם הוּא הַתְּמַקְדוֹת בְּהַצַּגַת תְּכוֹנוֹת הָאָרֶץ מִבְּחוּץ וּמִרְחוֹק. בִּסְפָר דְּבָרִים (א, כב) מִתְבָּאָר שֶׁעַם יִשְׂרָאֵל הִדְגִישׁ מִלְּכַתְחִילָה אֵת הַסִּיפּוֹר וְהַדִּיוּחַ שֶׁל הַמַּרְגְּלִים: "וַתִּקְרְבוּן אֵלַי כָּלְכֶם וַתֹּאמְרוּ נְשַׁלְחָה אֲנָשִׁים לְפָנֵינוּ וַיַּחְפְּרוּ לָנוּ אֵת הָאָרֶץ וַיֵּשְׁבוּ אֵתְנוּ דְבַר אֵת הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר נַעֲלָה בָּהּ וְאֵת הָעָרִים אֲשֶׁר נִבְּא אֲלֵיהֶן". מִתְבָּרָר כִּי מִבְּחִינַת מִשָּׁה הַמַּרְגְּלִים נִשְׁלַחוּ לְהִיּוֹת נְצִיגֵי יִשְׂרָאֵל הַיּוֹצֵרִים אֵת הַחִיבּוֹר עִם הָאָרֶץ בְּעִבּוֹר כָּל הָאוּמָה. כֵּךְ מִבּוֹאֵר בְּדַבְּרֵי מִשָּׁה בְּפִרְשַׁת שֶׁלַח. בְּפִרְשַׁת דְּבָרִים מִסְפָּר מִשָּׁה כִּי מִצַּד עִם יִשְׂרָאֵל, עִיקַר הַמְטָרָה הִיְתָה לְדוּחַ עַל הָאָרֶץ בְּכַדִּי לְחַקוֹר אוֹתָהּ מִעַמְדָה חִיצוֹנִית.

נמצא שעם ישראל עמד מול ניסיון גדול ששאר העמים לא עמדו בו. הקושי העיקרי של העם לא היה רק בכך שעלו בהם רגשות פחד או חששות מחוסר יכולתם לכבוש את הארץ. הקושי הראשי היה בכך שהם חשו תחושה כללית של חוסר הזדהות ושייכות אל הארץ בעלת תכונות ייחודיות שעד אותו הרגע הם לא הכירו כלל. במצב נפשי זה היה ברור ממילא שהעם לא יוכל

לרגל אל הלב - על ריגול פנימי

וחיצוני

ריגול בתוך הלב

כששולח משה את המרגלים הוא מלווה אותם בשורה של נתונים לבדיקה:

וּרְאִיתֶם אֶת־הָאָרֶץ מֵהֵיכָּא וְאֶת־הָעָם הַיֹּשֵׁב עָלֶיהָ הֲחֹזֵק הוּא הֲרַפָּה הֲמַעֲט הוּא אִם רַב: וְמָה הָאָרֶץ אֲשֶׁר־הוּא יֹשֵׁב בָּהּ הֲטוֹבָה הוּא אִם־רָעָה וְמָה הָעָרִים אֲשֶׁר־הוּא יֹשֵׁב בְּהֵנָּה הֲבִמְחַנְיִים אִם בְּמִבְצָרִים: וְמָה הָאָרֶץ הַשְּׂמֵנָה הוּא אִם־רְזָה הַיִּשְׁבָּה עַץ־אִם־אֵין וְהֲתַחַזְקֶתֶם וְלַקְחֶתֶם מִפְּרֵי הָאָרֶץ וְהֵימִים יָמֵי בַּפְּנֵי עֵנְבִים:

(במדבר פרשת שלח פרק יג פסוק יח - כא)

בהפטרה, לעומת זאת, מסתפק יהושע בהנחיה כללית ומדודה במילותיה

רְאֵנוּ אֶת־הָאָרֶץ וְאֶת־יְרִיחוֹ

(יהושע פרק ב פסוק א, א)

מעשה הריגול עצמו מבליט עוד יותר את ההבדל בין שתי המשלחות. בעוד מרגלי המדבר סובבים בארץ ארבעים יום כשמסלולם המפורט מתואר בהרחבה בתורה, אצל מרגלי יהושע מודגש שהמקום היחיד שבקרו בו הוא ביתה של רחב הזונה. גם מבית זה יצאו דרך החלון בעזרת חבל ולא הסתובבו בחוצות העיר. המידע היחידי שהם מביאים ליהושע בן נון נשען על דבריה של רחב:

יְדַעְתִּי כִּי־נַתַּן יְקֹנֶק לְכֶם אֶת־הָאָרֶץ וְכִי־נִפְלְאָה אִימַתְכֶם עָלֵינוּ וְכִי נִמְגְּו כָּל־יֹשְׁבֵי הָאָרֶץ מִפְּנֵיכֶם:

(יהושע פרק ב פסוק ט - י, טז)

המרגלים מצטטים את דבריה כמעט מילה במילה:

וַיֹּאמְרוּ אֶל־יְהוֹשֻׁעַ כִּי־נַתַּן יְקֹנֶק בְּיַדְנוּ אֶת־כָּל־הָאָרֶץ וְגַם־נִמְגְּו כָּל־יֹשְׁבֵי הָאָרֶץ מִפְּנֵינוּ:

(יהושע פרק ב פסוק כד, כד)

נראה שהנבואה מלמדת אותנו לקח גדול לגבי ריגול מאחורי קוי האויב. לא הנקודות הצבאיות- חיצוניות הם העיקריות בהערכת המצב, אלא העמדה הפנימית. כאשר נותן ד' בידינו את אויבנו – הדבר יבוא לידי ביטוי בעמדה הנפשית שלהם:

מעור בהמה גסה, חומר עב, מוחשי וגס. ללא שיתוף החומר במעשה הקודש, העולם אינו שלם.

ארציות

האדמו"ר הזקן מחב"ד, רבי שניאור זלמן מלאדי, רואה בחטא המרגלים רצון להישאר בעולם הרוח בלא לחברו לעולם המעשה, הבא לידי ביטוי בעיקר בחיים בארץ. "המרגלים היו במדרגה גבוה מאוד ולא רצו להשפיל את עצמם למצות מעשיות שהוא בבחינת המשכת אור אין סוף ב"ה למטה ואמרו על ארץ ישראל שהיא אוכלת יושביה... ורצו להיות במדבר דוקא... בחינת ארץ ישראל שלמעלה." (ליקוטי תורה שלח, א) הנתק הזה מנוגד לכל רעיון השראת השכינה, השרויה בצער כאשר רבדי החומר אינם מתעלים ומתחברים לקודש, כאשר את הקרבן לא מלווים הסולת, השמן והיין. הפירוד מוליד אבל, כמו האבל על נשמה המסתלקת מהגוף. "אבל יהושע וכלב אמרו טובה הארץ מאד מאד שעל ידי ארץ ישראל שלמטה דוקא, בחינת מצות מעשיות דוקא יומשך בחינת אור אין סוף... כי באמת עיקר כוונתו יתברך שיהיה דירה בתחתונים דווקא כמאמר חז"ל 'נתאוה הקב"ה להיות לו דירה בתחתונים' ושיהיה נגלה לעין כל בשר ושיהיה הגילוי למטה כמו למעלה ואדרבא ביתר שאת." (שם)

שמחת הנסכים

כאשר היו מנסכים את הנסכים בבית המקדש היין היה יורד מגג המזבח דרך השיתין עד לתהום, אז היו הלויים פוצחים בשירה ונגינה בשמחה גדולה. שמחה על היין היורד עד התהום ומחבר בין העליונים והתחתונים, "בְּקִדְשׁ הַסֶּךָ נִסְךְ". "כשהאורה הגדולה הזאת מתגלה בארץ, מתגלם בחיים המעשיים והשכליים, הכל מתברך... הכל עלז שמח ומרנן, מפני שכנסת ישראל נחתת לאשראה בארעא (יורדת לשרות בארץ)... הכל מתברך, הכל מתנשא, ברוך ד' אלהי ישראל מן העולם ועד העולם. שמחו בד' וגילו צדיקים והרנינו כל ישרי לב". (אורות, אורות ישראל, א, ח) זו משמעות הגעתנו לארץ ישראל. רוב המצוות יכולות להתקיים רק בארץ, דווקא ברבדים הקיומיים, בהם אנו מקדשים את שם ה' ומופיעים את שכנתו בתחתונים.

הלא כך מנחה ד' את גדעון, לחיזוק לבבו לפני הקרב:

וְאִם יִרְא אֶתְּה לְגִדַּת רַד אֶתְּה וּפְרָה נַעֲרָךְ אֶל־הַמַּחְנֶה:
וְשִׁמְעֵתָ מִהִידְבְּרוּ וְאַחַר תַּחֲזַקְנָה יְדִיךְ

(שופטים פרק ז פסוק י - יא, י-יא)

לא מצבם הצבאי של המדיינים הוא העיקר, אלא עמדתם הנפשית, החלומות אשר הם חולמים בלילה. רחב, כאשר אשר צפונות לבב אנשים רבים גלויים לפניו, היא העמדה הטובה ביותר לשמיעת רחשי הלב הפנימיים של עמי כנען. כשם שחלומו של המדינאי מבטא את אשר לא יעז להגות בפיו באור היום. כך ביתה של רחב אוסף רחשי לב פנימיים, אשר לא נאמרים בראש חוצות, בעת מצעדי הראווה והעוצמה החיצוניים.

גם יונתן בן שאול, שם לו אות לניצחון ברחשי לב האויב:

וְאִם־לֵה יֵאמְרוּ עָלוּ עָלֵינוּ וְנִעְלִינוּ כִּי־נִתְּנָם יִקְנֶךְ בְּיַדְנוּ וְזֶה־
לָנוּ הָאֵוֶת:

(שמאל א פרק יד פסוק י, י)

ואם כה יאמרו עלו עלינו - פחד הקדוש ברוך הוא בלבם ויראים לזוז ממקומם:

(רש"י שם)

כי המלחמה האמיתית בין לבבות היא. בין הבוטחים בד' ובין הנמוגים מפניו. ממילא גם חיזוק מחנה ישראל - אל הלב מכון.

וְאָמַר אֲלֵהֶם שְׁמַע יִשְׂרָאֵל אִתְּם קִרְבִּים הַיּוֹם לַמַּלְחָמָה
עַל־אִיבֵיכֶם אֲלֵיכֶם לִבְבְּכֶם אֶל־תִּירְאוּ וְאֶל־תַּחֲפְזוּ וְאֶל־
תַּעֲרְצוּ מִפְּנֵיהֶם: כִּי יִקְנֶךְ אֲלֵהֵיכֶם הַהַלֵךְ עִמָּכֶם לַהֲלַתְּם
לָכֶם עִם־אִיבֵיכֶם לְהוֹשִׁיעַ אֶתְּכֶם:

(דברים פרשת שופטים פרק כ פסוק ב - ה)

נפשנו תחתיכם למות

נקודה נוספת עולה ממפגשם של המרגלים עם רחב. פרק הפתיחה של ספר כיבוש הארץ עוסק בדמותה של הכנענית הטובה, הנאמנה, המוסרת את נפשה להצלת שליחי ישראל. הם מצדם, כורתים לה ברית נאמנה ביותר "נפשנו תחתיכם למות". פתיחת ספר הכיבוש בברית נאמנה כזו, משקף את הפוטנציאל שהיה ליחס עמי הארץ לישראל. לא שבט טובחים וכובשים אכזרי אנחנו.

פנינו לשלום ולברית, אם רק ימצא בצד השני מי שראוי לכך. הביטוי ההלכתי לכך הוא מצוות הקריאה לשלום:

אין עושין מלחמה עם אדם בעולם עד שקוראין לו שלום אחד מלחמת הרשות ואחד מלחמת מצוה,

(רמב"ם הלכות מלכים פרק ו הלכה א)

אמר רבי שמואל שלש פרסטיניות שלח יהושע לארץ ישראל עד שלא יכנסו לארץ מי שהוא רוצה להפנות יפנה להשלים ישלים לעשות מלחמה יעשה

(תלמוד ירושלמי מסכת שביעית פרק ו הלכה א)

כדרכה של תורה שבכתב, מציגה הנבואה ציור פנימי עמוק ורחב יותר מאשר הביטוי ההלכתי. לא קריאה לשלום גרידא פותחת את ספר יהושע אלא ברית של ממש בין הטובים שבאומות העולם לישראל. ברית שיש בה ביטויים גבוהים ונשגבים מאד:

וַיֹּאמְרוּ לָהּ הָאֲנָשִׁים נַפְשֵׁנוּ תַחְתֵּיכֶם לְמוֹת...וְהָיָה בְּתַת־
יִקְנֶךְ לָנוּ אֶת־הָאָרֶץ וְעֵשִׂינוּ עִמָּךְ חֶסֶד וְאַמֶּת:

(יהושע פרק ב פסוק יד, יד)

אגרת השלום השניה, מאפשרת לחפצים בכך לעזוב את הארץ, "הרוצה לפנות יפנה". אגרת זו מוצאת ביטוי עמוק בציור המכונן, המופיע בפתיחתו של ספר שופטים:

וַיִּרְאוּ הַשְּׂמֵרַיִם אִישׁ יוֹצֵא מִן־הָעִיר וַיֹּאמְרוּ לוֹ הֲרֵאֵנוּ נֹאֲ
אֶת־מִבְּנֵי הָעִיר וְעֵשִׂינוּ עִמָּךְ חֶסֶד: וַיִּרְאֵם אֶת־מִבְּנֵי הָעִיר
וַיִּכְנוּ אֶת־הָעִיר לְפִי־חֶרֶב וְאֶת־הָאִישׁ וְאֶת־כָּל־מִשְׁפַּחְתּוֹ
שִׁלְּחוּ: וַיֵּלֶךְ הָאִישׁ אַרְצָה הַחֲתָמִים וַיִּבֶן עִיר וַיִּקְרָא שְׁמָהּ לּוֹז
הוּא שְׁמָהּ עַד הַיּוֹם הַזֶּה:

(שופטים פרק א פסוק כד - כז, כד-כז)

גם כאן מודגש בכתוב, גובה העניין "ועשינו עמך חסד". כמו כן מודגשת האפשרות שהייתה לאיש לשקם את עירו מחדש. ויקרא שמה לוז הוא שמה עד היום הזה.

תקות חוט השני

המאפיינים של הברית שכורתים המרגלים עם רחב, מזכירים לנו את הברית שכרת הקב"ה עם ישראל במצרים. תקוות חוט השני בחלון, מזכירה לנו את הדם על המשקוף ושתי המזוזות, גם איסור היציאה מהבית דומה. כשישראל מופיעים על אומות העולם, הרי זו הופעה אלוקית, כמו שהופיע הקב"ה על ישראל. כיוצא

בזה, הקפת יריחו עם ארון הברית, מזכירה את מעמד הר סיני עם שופרותיו, ותרועתיו, הופעת ישראל ותורתם בארץ, כמו התגלות ד' על הר סיני. לא רק איום על אומות העולם יש בהקפת יריחו אלא גם הצעה של מתן תורה מחודש. הזמנה לקבלת ישראל ותורתם.

כיצד כתבו ישראל את התורה? רבי יהודה אומר: על גבי אבנים כתובה, שנאמר: וכתבת על האבנים את כל דברי התורה הזאת וגו', ואחר כך סדו אותן בסידי; אמר לו רבי שמעון: לדברך, היאך למדו אומות של אותו הזמן תורה? אמר לו: בינה יתירה נתן בהם הקדוש ברוך הוא, ושיגרו נוסירין שלהן וקילפו את הסידי והשיאוה, ועל דבר זה נתחתם גזר דינם לבאר שחת, שהיה להן ללמד ולא למדו; ר' שמעון אומר: על גבי סיד כתובה, וכתבו להן למטה: למען אשר לא ילמדו אתכם לעשות ככל וגו', הא למדת, שאם היו חוזרין בתשובה היו מקבלין אותן.

(תלמוד בבלי מסכת סוטה דף לה עמוד ב)

ישראל מעבירים את השופר של מעלה. והעברת שופר תרועה. בפתיחת כיבוש הארץ מוצגים הזרעים שנזרעו, הפוטנציאל הקים. למעשה, לא זכו לכך אומות העולם, נפלו חומות יריחו ונשמדו תושביה. יבשילו הדברים לעתיד לבוא. והיה ביום היו יתקע בשופר גדול.

ששולחים לפנייהם אנשים לדעת הדרכים ומבוא הערים ובשובם ילכו התרים בראש הצבא להורות לפנייהם הדרכים, כענין שנאמר (שופטים א, כד) 'הראנו נא את מבוא העיר', ושיתנו להם עצה באיזו עיר ילחמו תחלה ומאיזה צד יהיה נוח לכבוש את הארץ... וזו עצה הגונה בכל כובשי ארצות, וכן עשה עוד משה עצמו שנאמר (להלן כא, לב) 'וישלח משה לרגל את יעזר', וכן ביהושע בן נון (יהושע ב, א) 'שנים אנשים מרגלים', ועל כן היה טוב בעיני משה. כי הכתוב לא יסמוך בכל מעשיו על הנס, אבל יצוה בנלחמים להיחלץ ולהישמר ולארום, כאשר בא הכתוב במלחמת העי (שם ח, ב) שהיתה על פי השם ובמקומות רבים. אז נמלך משה בשכינה, ונתן לו השם רשות ואמר לו 'שלח לך אנשים ויתורו את ארץ כנען', וידעוה ויגידו לכם ועל פיהם תתעצו בענין הכבוש".

משאנו מבינים כי שליחותם היתה חשובה ונצרכת, נשאלת השאלה, מה היה חטאם של המרגלים? מדוע אנשים חשובים, מנהיגי בני ישראל שתוארו בתחילת הפרשה באופן חיובי ונשלחו 'לתור את הארץ', שבים ממשימתם כ'מרגלים', וההתייחסות אליהם שלילית? והעונש שגורמים לבני ישראל בעקבות מעשיהם היה כה חמור, עד כדי שחז"ל אומרים: "מרגלים אין להם חלק לעולם הבא" (משנה סנהדרין י, ג).

חזקה שליח עושה שליחותו

מבאר רבי יצחק עראמה, בביאורו 'עקידת יצחק': "הוציאו עצמם מכלל מרגלים ונכנסו בכלל יועצים, ולזאת הסיבה חטאו מאוד...". רבי יצחק עראמה מבאר דבריו בדרך משל, לאדם השולח משהו ומבקש ממנו שיבדוק עבורו בגד. הוא נותן לו דגשים: שיבדוק את טיב הבגד, את מידותיו וכמובן גם את מראהו. עוד מבקש ממנו שיבדוק את המחיר. מרבית השליחים יבצעו את שליחותם כראוי וישובו כשבפיהם תשובות, בהתאם לדגשים שקיבלו או השאלות שנשאלו. הם יעדכנו אודות פרטי הבגד, מידותיו והמחיר. אולם יש שליחים, שלאחר שיתארו את כל פרטי הבגד יוסיפו עוד פרט: אבל מחירו יקר מאד, הוא עולה כך וכך. המילה 'אבל' מוציאה אותו מגדר שליח, ומכניסה אותו לגדר של 'יועץ'. מבאר רבי יצחק עראמה, שהמרגלים הוסיפו מילה אחת שלא במקומה, הם אמרו "אָפּס פּי עַז הָעָם" (יג, כח). במילה 'אפס' הוציאו עצמם מכלל שליחים והכניסו עצמם לכלל יועצים.

בפרשת שלח מתואר אחד האירועים החמורים בתולדות עם ישראל, 'פרשת המרגלים'. אירוע זה השפיע רבות על בני ישראל, בודאי בשנותיהם הראשונות כעם. בעת חנייתם במדבר פארן שלח אותם משה לראות את ארץ ישראל. יש לציין כי משה לא שלח אנשים פשוטים, הוא שיגר למשימה חשובה זו את מנהיגי העם – נשיאי השבטים, כפי שכתוב בדברי הקב"ה בתחילת הפרשה: "שְׁלַח לְךָ אַנְשִׁים וַיְתָרוּ אֶת אֶרֶץ כְּנָעַן" (יג, ב), וכביאור רש"י על המילים 'כולם אנשים' (יג, ג) – "כל אנשים שבמקרא לשון חשיבות, ואותה שעה כשרים היו".

שליחות חשובה ומוצדקת הרמב"ן מתייחס בחיוב לשליחת המרגלים, וכותב: "... ישראל אמרו כדרך כל הבאים להילחם בארץ נכריה

מן השטים שנים אנשים מרגלים". והוא שולח אותם דווקא אל רחב, כדי להראות שעם ישראל לא חוטא בבנות הארץ. ובניגוד לחטא בנות מואב שבו הן גרמו לעם להצטרף לעבודה זרה שלהן, כמו שנאמר "וַתִּקְרָאן לְעַם לְזִבְחֵי אֱלֹהֵיהֶן וַיֹּאכְלֵם הָעָם וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ לְאֱלֹהֵיהֶן", כאן עם ישראל דווקא גורם לרחב לרצות להצטרף אליו ולהתגייר.

וכדי לכפר על חטא המרגלים שהפילו את הרוח של העם, כאן, למרות שרדפו אחריהם והיה להם את כל הסיבות לפחד, המרגלים של יהושע אומרים את ההפך מהמרגלים של משה: "כִּי נָתַן ה' בְּיַדְנוּ אֶת כָּל הָאָרֶץ וְגַם נִמְגְוָנוּ כָּל יְשֻׁבֵי הָאָרֶץ מִפְּנֵינוּ".

עולמות חדשים בפרשה

הרב יוסף שילר

עלה נעלה

אחת השאלות הגדולות בפרשת המרגלים היא סיבת החטא. התורה מדגישה שכל 12 המרגלים היו אנשים גדולים: "כָּלֵם אַנְשִׁים רָאשֵׁי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הֵמָּה". ודאי שמשה שלח לשליחות חשובה כזו את האנשים הטובים ביותר שהיה ביכולתם לעמוד במשימה ולראות את מעלתה הגדולה של הארץ. אם כן מה גרם לאנשים גדולים אלו להגיע עד כדי הוצאת דַבַּת הָאָרֶץ?

ניתן למצוא את התשובה בדברי המרגלים עצמם: "וְנָשָׂם רָאִינוּ אֶת הַנְּפִילִים בְּנֵי עֲנָק מִן הַנְּפִילִים וְנָהִי בְּעֵינֵינוּ כַּחַבְבִּים וְכֵן הָיִינוּ בְּעֵינֵיהֶם". הכשלון של המרגלים בראיית הארץ באופן הנכון מתחיל מהאופן שבו הם רואים את עצמם לעומת אנשי הארץ. כאמור מעלתם של המרגלים מחייבת לומר שלא מדובר בהשוואה פיזית בלבד - המרגלים אינם חוששים מהיתרון הפיזי של אנשי הארץ עליהם אלא מהיתרון הרוחני שהגודל הפיזי מעיד עליו.

המרגלים מוצאים שארץ ישראל היא ארץ ענקית - ארץ שמגדלת עוצמות חיים אדירות. אנשי הארץ הם 'ילדי הענק' כלומר נולדו מתוך מציאות ענקית, הערים 'בְּצֻרֹת גְּדֹלֹת מְאֹד', וכן 'פְּרֵי הָאָרֶץ' הוא תולדה של 'ענקיות' ולכן המרגלים טורחים להביאו ולהציג אותו לישראל כדי להמחיש להם את תכונת הארץ כולה.

ה'ענקיות' של הארץ מעוררת אצל המרגלים את שאלת ההתאמה שלהם - של ישראל אליה. המרגלים בוחנים את עצמם כ'ראשי בני יִשְׂרָאֵל' המייצגים את האומה ומזהים

פרשה זו מלמדת אותנו את הצורך להפריד בין עובדות ונתונים לבין המלצות ועצות. במילה 'אפס' יצרו המרגלים את מה שבימינו קוראים "קונספציה", ובכך היתה מעילה בשליחות. הם אמנם דיווחו אמת, אולם מילה זו באה להסביר את הדיווח מבלי שנתבקשו לכך. תפקידם היה למסור את הדיווח למשה רבנו, והוא אמור היה לעשות את המוטל עליו, בהתאם. אולם המילה "אפס" הסבירה לעם שאין ערך לטוב הארץ, שכן העם היושב על אדמתה עז ומי יודע אם יוכלו לנצחם במלחמה. המרגלים הפכו עצמם ליועצים, מבלי שנתבקשו בכך וזו היתה טעותם.

לב ההפטרה

הרב עמנואל בן ארצי

בפרשה שלנו שולח משה את המרגלים שהולכים לראות את הארץ, לפני שעם ישראל היה אמור להכנס אליה. ולכן ההפטרה היא המרגלים שיהושע שלח לפני שעם ישראל נכנס לארץ בפועל, בסוף ארבעים שנות הנדודים במדבר, שנגזרו על עם ישראל בעקבות חטא המרגלים.

וזה כמובן מעורר שאלה: אם מה שמשה שלח מרגלים, גרם לכזו צרה לעם ישראל, למה יהושע שולח שוב מרגלים?

יותר מזה, יהושע לא באמת היה צריך לדעת מאיפה נכנסים ליריחו, הוא הולך לכבוש אותה בנס, והחומות יפלו. ואפילו אם יהושע רצה להשיג איזה מידע אחר על הארץ, אז המרגלים בכלל לא אומרים לו שום מידע חדש, רק שנפלה אימת עם ישראל על יושבי הארץ. אז המרגלים של יהושע למעשה מיותרים.

ולכן נראה שהמרגלים של יהושע נועדו כדי לתקן את חטא המרגלים לפני שנכנסים לארץ.

לבני ישראל היו שני חטאים שהיו צריכים כפרה לפני הכניסה לארץ: הראשון הוא חטא המרגלים שבגללו לא נכנסו לארץ לפני שלושים ושמונה שנה, והשני הוא חטא בנות מואב שהוא החטא היחיד שהיה לבני הדור הזה. ועל שני החטאים האלה המרגלים מכפרים לפני הכניסה לארץ.

כדי לכפר על חטא בנות מואב, שולח אותם יהושע מהשיטים, מהמקום שבו היה החטא: "וַיִּשְׁלַח יְהוֹשֻׁעַ בֶּן נֹון

חוסר התאמה "וְנִהְיָ בְעֵינֵינוּ כְּחֻגְבִּים" - המציאות העצומה הזו 'גדולה עליהם'. החשש אינו מתחיל מהענקים עצמם שיהיו חזקים מישראל אלא מה'ענקיות' שישראל לא יצליחו להתאים את חייהם אליה.

החשש של המרגלים אינו מוטעה בעיקרון. גם בעולם הפיזי וגם בעולם הרוחני האדם צריך להזהר מלהכנס למקומות שגדולים ממידתו ויכולתו הפיזית או הרוחנית, כיוון שנסיון זה 'לדלג' למדרגת חיים אחרת עלול להביא לנפילה. המרגלים סבורים שמדרגתם הרוחנית של ישראל כפי שהיא עכשיו אינה מספיקה כדי להתמודד עם מדרגת החיים האדירה שנדרשת מיושבי הארץ. החיים הניסיים במדבר נוחים לא רק מבחינה חומרית אלא בעיקר מבחינה רוחנית. הכניסה של ישראל לארץ עלולה להפיל אותם ולהכשילם בחטא, כפי שאכן קרה בתקופות השופטים והמלכים.

יש לומר שחטא המרגלים הוא תוצאה ישירה של חטא העגל. במתן תורה לפני חטא העגל הגיעו ישראל למדרגה עליונה ש'פסקה' זוהמתן' כמו לפני חטא אדם הראשון. לפי מדרגה זו ודאי היו מתאימים למדרגת החיים בארץ. אך לאחר החטא המרגלים יודעים שמדרגתם של ישראל נפלה ולכן "וְנִהְיָ בְעֵינֵינוּ כְּחֻגְבִּים".

לעומתם אומר כלב: "עֲלֵה נַעֲלֶה וְיִרְשְׁנוּ אֶתְּהָּ כִּי יָכוֹל נוֹכַל לָהּ". כיצד עונה כלב לטענת שאר המרגלים? כלב מסכים שהמדרגה הנוכחית של ישראל אינה מתאימה לארץ, אך אם אנו מצידנו 'עֲלֵה' ונשאף להכנס לארץ התוצאה תהיה 'נַעֲלֵה' כלומר שמדרגתם של ישראל תשוב ותעלה בזכות הכניסה לארץ והרצון להתרומם למעלתה וממילא "וְיִרְשְׁנוּ אֶתְּהָּ כִּי יָכוֹל נוֹכַל לָהּ".

כלב לא טוען כך סתם- הוא עצמו הרגיש כיצד העליה לארץ מרוממת אותו והופכת אותו לאדם גדול יותר. נראה שזו היתה גם כוונתו של משה בשליחת המרגלים. 12 המרגלים הם הראשונים שנכנסים לארץ בפועל ואם היו כולם כמו כלב היו חוזרים ומספרים לעם כיצד הכניסה לארץ היא עצמה התשובה לחטא העגל. את שיטתו של כלב חזר וביאר הרב קוק באריכות בגאולה האחרונה- הציונות כלומר השאיפה לשוב לארץ היא עצמה התהליך של התשובה שנדרש מישראל כדי להגאל. זהו עומק המחלוקת בין ר' אליעזר ור' יהושע האם גאולה תלויה בתשובה, כשההכרעה היא שהתשובה אינה תהליך נפרד מן הגאולה אלא הגאולה היא גם התשובה.

מדוע המרגלים לא הרגישו כמו כלב? נראה שההסבר טמון בתחילת דבריהם: "לא נוכל לעלות אל הָעָם כִּי חָזַק הוּא מִמֶּנּוּ" - כביכול, כלפי מעלה אמרו". אין הכוונה שעמי הארץ חזקים מהקב"ה בעצמו ח"ו, אלא שמדרגת השכינה כפי שהיא מתגלה בישראל לאחר חטא העגל נמוכה. וכן אומר הרב קוק באורות: "לולא חטא העגל היו האומות יושבות ארץ ישראל משלימות עם ישראל ומודות להם, כי שם ה' הנקרא עליהם היה מעורר בהן יראת הרוממות". גם לאחר החטא שם ה' נקרא על ישראל אך אינו ניכר במידה כזו. המרגלים בודקים את תגובתם של אנשי הארץ אליהם ומזהים שלא רק "וְנִהְיָ בְעֵינֵינוּ כְּחֻגְבִּים" אלא גם "וְכֵן הָיִינוּ בְעֵינֵינוּ" - הם לא מתפעלים ממדרגתם של ישראל, ומכאן המסקנה שבמדרגה כזו "לא נוכל לעלות אל הָעָם".

המרגלים משחזרים את פעולתם של האבות האומה שהתהלכו בארץ כדי 'שתהיה נוחה להיכבש לבניהם' כפי שהתקיים אצל כלב: "וְלוֹ אָמַן אֶת הָאָרֶץ אֲשֶׁר דָּרַךְ בָּהּ וּלְבָנָיו". נראה שהמרגלים סברו שכיוון שהם "רָאִשֵׁי בְנֵי יִשְׂרָאֵל" והם יכולים לייצג את האומה כולה בעיני עמי הארץ, אם כן כניסתם לארץ מדמה ממש את כניסת עם ישראל לארץ כך שהופעת השכינה שקיימת בעם ישראל כולו תופיע עליהם כשיכנסו לארץ. אך למעשה רק כאשר האומה כולה נכנסת בפועל לארץ תוכל להופיע מדרגת שכינה עליונה.

לשון הקודש בפרשה

הרב יהונתן מיכאלי

המרגלים התרים

הנושא של פרשת שלח הוא 'חטא המרגלים' והשלכותיו, והמפרשים מסבירים כיצד גם פרשיות המצוות שלאחריו קשורות לתוצאותיו.

קצת מפתיע לגלות, שבניגוד לכינוי המפורסם של החטא, 'חטא המרגלים', שנובע מכינויים בלשון חז"ל כך במקומות רבים - בכל פרשת שלח הם לא נקראים כך אפילו פעם אחת! השורש שחוזר פעמים רבות בפרשתנו, אינו ר'גל' אלא ת'ו'ר':

1. "שְׁלַח לְךָ אֲנָשִׁים וְיִתְרוּ אֶת אֶרֶץ כְּנָעַן" (יג, ב);
2. "אֲשֶׁר שְׁלַח מֹשֶׁה לְתוֹר אֶת הָאָרֶץ" (יג, טז);

ג. מדוע הכינוי שנבחר למרגלים הוא דווקא מהשורש ר'גל?

כדי להבין את ההבדל בין השורשים השונים, נעיין במשמעויות נוספות שיש להם, בהקשרים אחרים.

השורש ת'ו'ר, נזכר בתורה גם לפני המרגלים וגם אחריהם. בפרשה שעברה, פרשת בהעלותך, נאמר שבנסיעת בני ישראל ממקום למקום "אָרוֹן בְּרִית ה' נֶסַע לְפָנֵיהֶם דֶּרֶךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים לְתוֹר לָהֶם מְנוּחָה" (י, לג). בסוף פרשתנו, בפרשת ציצית, נאמר "וְלֹא תִתְּוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם" (טו, לו). בשני ה'תיוורים', ה'תיוור' הוא חיפוש שבא למצוא דבר טוב ידוע מראש: הארון תר להם מנוחה, ונצטיינו לא לתור אחרי מה שהלב והעיניים רוצים להנאתם. מכאן גם התואר 'תייר', שמגיע לראות דברים יפים ומעניינים במקומות שונים.

השורש ח'פ'ר, ביסודו משמש לחפירה באדמה. בתורה נזכרות חפירות בעיקר ביחס לבארות. היה מקום להבין שגם חפירה משמעותה חיפוש אחר דבר טוב, שהרי כשחופרים באר מחפשים למצוא מים. אך חפירה נזכרת גם בהקשרים אחרים, כמו לדוגמה בפרשת כי תצא (כג, יד) נאמרה לשון חפירה ביתד, כדי להוציא אדמה לכסות בה צואה. ועוד, ישנה משמעות נוספת לחפירה, שנזכרת פעמים רבות בנביאים ובכתובים, והיא משמעות ביוש וכלימה. "כִּי יִבְשׁוּ מַאֲיִלִים אֲשֶׁר חִמְדְּתֶם וְתִחְפְּרוּ מִהֲגָנוֹת אֲשֶׁר בְּחַרְתֶּם:" (ישעיהו א, כט); "וְחִפְרָה הַלְבָנָה וּבּוֹשָׁה הַחֲמָה" (שם כד, כג); "הַחֲפִיר לְבָנוֹן" (שם לג, ט); "אֵל תִּירָאִי כִּי לֹא תִבּוֹשִׁי וְאֵל תִּקְלָמִי כִּי לֹא תִחְפְּרִי כִּי בִשֶׁת עֲלוּמִיךָ תִשְׁכַּחִי וְחִרְפַת אֲלֻמְנוֹתֶיךָ לֹא תִזְכְּרִי עוֹד" (שם נד, ד). בפסוק זה אף ניכר הקשר שבין שורש ח'פ'ר לשורש ח'ר'פ', שבו מתחלף סדר האותיות ר'ו פ', שמשמעותו ודאי בושה, כמו שנאמר כבר בתורה "כי חרפה היא לנו". ויש להוסיף שהגמ' בסוטה (לד ע"א) מקשרת את החפירה שכתובה לגבי המרגלים בפרשת דברים דווקא לחפירה זו: 'ויחפרו לנו את הארץ - אמר ר' חייא בר אבא: מרגלים לא נתכוונו אלא לבושתה של ארץ ישראל, כתיב הכא: ויחפרו לנו את הארץ, וכתיב התם: וחפרה הלבנה ובושה החמה וגו'! מה הקשר בין החפירה באדמה לבין החפירה במשמעות הביוש?

נראה שהחופר באדמה מתאמץ לגלות דבר חבוי ונסתר, שלא מתגלה בצורה טבעית. הבושה הנקראת חפירה (או

3. "וַיִּשְׁלַח אֹתָם מֹשֶׁה לְתוֹר אֶת אֶרֶץ כְּנָעַן" (שם, יז);

4. "וַיַּעֲלוּ וַיִּתְּרוּ אֶת הָאָרֶץ" (שם, כא);

5. "וַיָּשֻׁבוּ מִתוֹר הָאָרֶץ" (שם, כה);

6. "וַיֵּצֵאוּ דַבַּת הָאָרֶץ אֲשֶׁר תָּרוּ אֹתָהּ אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר

7. הָאָרֶץ אֲשֶׁר עֲבַרְנוּ בָּהּ לְתוֹר אֹתָהּ אָרֶץ אֲכָלֶת יוֹשְׁבֵיהָ הִוא" (שם, לב);

8. "וַיְהוֹשֻׁעַ בֶּן נוּן וְכָלֵב בֶּן יִפְנֶה מִן הַתְּרִים אֶת הָאָרֶץ" (יד, ו);

9. "הָאָרֶץ אֲשֶׁר עֲבַרְנוּ בָּהּ לְתוֹר אֹתָהּ" (שם, ז);

10. "בְּמִסְפַּר הַיָּמִים אֲשֶׁר תָּרַתֶּם אֶת הָאָרֶץ אֲרַבְעִים יוֹם" (שם, לד);

11. "וְהֶאֱנָשִׁים אֲשֶׁר שָׁלַח מֹשֶׁה לְתוֹר אֶת הָאָרֶץ" (שם, לו);

12. "חִיו מִן הֶאֱנָשִׁים הָהֵם הַהֲלֹכִים לְתוֹר אֶת הָאָרֶץ" (שם, לח).

וזאת למרות שהכינוי 'מרגלים' נזכר פעמים רבות בתנ"ך – בעיקר בחשד בבני יעקב בירידתם למצרים שהם מרגלים, אך גם המרגלים של יהושע נקראים מרגלים, וכן משה שולח "לְרַגֵּל אֶת יַעֲזָר" (לקמן כא, לב), וכן במקומות נוספים בתנ"ך.

אמנם, במקום אחד כן נזכר פועל הריגול ביחס למרגלים. בפרשת דברים, מספר משה רבנו לישראל על חטא המרגלים, ובלשון התורה שם ישנם שלושה חידושים:

א. לא נזכר שם כלל שורש ת'ו'ר.

ב. בקשת ישראל שם היא: "נִשְׁלַחְהָ אֲנָשִׁים לְפָנֵינוּ וַיִּחְפְּרוּ לָנוּ אֶת הָאָרֶץ" (דברים א, כב).

ג. תיאור מעשה המרגלים שם הוא: "וַיִּפְּנוּ וַיַּעֲלוּ הָהָרָה וַיֵּבְאוּ עַד נַחַל אֲשַׁכַּל וַיִּרְגְּלוּ אֹתָהּ" (שם שם, כד).

ננסה לברר –

א. מה ההבדל בין שלושת השורשים – ת'ו'ר, ח'פ'ר, ו'ר'גל'?

ב. מדוע התורה משתמשת בכל מקום בלשונו ולא בלשון אחרת?

מסומנת מראש – לרגל את הארץ, להוציא את דיבתה באוזני העם ששלחו אותם.

מובן ממילא גם מדוע דבק בהם דווקא הכיניי מרגלים – כיוון שזה היה חטאם, שהוציאו דיבה על הארץ.

חידות לילדים

לפי סדר העולים לתורה

ראשון – התורה מתארת שהתקופה בה הלכנו המרגלים היתה בזמן הבשלה של אחד ממיני הפירות – מהו הפרי?

(א) ענבים

(ב) רימונים

(ג) תאנים

שני – איזה סוגי פירות הביאו איתם המרגלים לעם ישראל?

(א) תאנים

(ב) רימונים

(ג) זיתים

(ד) ענבים

(ה) אבטיחים

איזה ציון נתנו יהושע וכלב לארץ ישראל?

(א) ארץ מצוינת

(ב) ארץ טובה מאד מאד

(ג) ארץ מעולה

שלישי- מה רצו כל העדה לעשות ליהושע וכלב?

(א) רצו לעלות יחד איתם לארץ

(ב) רצו לרגום אותם באבנים

(ג) רצו להגיד להם אשריכם שכך דברתם על הארץ

חרפה) היא בושה שנובעת מהתגלות דבר פנימי שראוי להיות מוסתר.

השורש ר'גל', קשור כמובן לאיבר ששמו רגל. קשה לומר שהריגול נקרא כך משום שהולכים בו; ההליכה היא רק אמצעי, ולא מבטאת את התוכן המיוחד של הריגול.

יש משמעות נוספת לפועל ריגול. כאשר מפיבשת אומר לדוד שציבא עבדו דיבר עליו דברים לא נכונים, הוא אומר לו: "וַיִּרְגַל בְּעֶבְדְּךָ אֶל אֲדֹנָי הַמֶּלֶךְ" (שמואל ב יט, כח), דהיינו שהוא ריכל עלי. וכן נאמר בתהלים "לֹא רָגַל עַל לְשׁוֹנִי" (טו, ג), והיינו שלא דיבר רכילות. וכן מסביר רש"י באיסור "לֹא תִלְךָ רֶכֶל בְּעַמִּיךָ" (ויקרא יט, טז): 'אני אומר על שם שכל משלחי מדנים ומספרי לשון הרע הולכים בבתי רעיהם לרגל מה יראו רע או מה ישמעו רע לספר בשוק, נקראים הולכי רכיל, הולכי רגילה אשפיימנ"ט בלע"ז [ריגול]. וראיה לדברי, שלא מצינו רכילות שאין כתוב בלשון הליכה לא תלך רכיל, הולכי רכיל נחשת וברזל (ירמיהו כח), ושאר לשון הרע אין כתוב בו הליכה משני בסתר רעהו (תהלים קא ה), לשון רמיה (שם קכ ב), לשון מדברת גדולות (שם יב ד), לכך אני אומר שלשון רכיל לשון הולך ומרגל, שהכ"ף נחלפת בגימ"ל, שכל האותיות שמוצאייהם ממקום אחד מתחלפות זו בזו, בי"ת בפ"א ובוי"ו, גימ"ל בכ"ף וקו"ף, נו"ן בלמ"ד ורי"ש, וזי"ן בצד"י וכן (ש"ב יט כח) וירגל בעבדך, רגל במרמה לומר עלי רעה, וכן (תהלים טו ג) לא רגל על לשוננו, וכן רוכל הסוחר ומרגל אחר כל סחורה, וכל המוכר בשמים להתקטט בהם הנשים, על שם שמחזר תמיד בעיירות נקרא רוכל, לשון רוגל! מתבאר, אם כן, שהריגול הוא הליכה שמטרתה להעביר דבר רע מאחד לשני. ונראה שהיא נקראת כך משום שזה תוכן הדיבור הרע, הרכילות – העברת המידע הרע ממקום למקום, מאיש לאיש.

לפי מה שהתבאר, נפתרות כל השאלות:

בפרשת שלח, שליחת המרגלים היא עצה אלוקית, ציווי אלוקי של ד' למשה, ומטרתה להראות לישראל את טוב הארץ. לכן מתאים השורש ת'ור' לפרשה זו.

לעומת זאת בפרשת דברים, משה רבנו מוכיח את ישראל על חטאייהם, ולכן הוא מציג את מטרתם של העם בשליחת המרגלים, שלא היתה אידיאלית כל כך, לתור את הארץ, אלא לחפור אותה – לגלות סתריה, דברים שלא אמורים להתגלות. ואילו המרגלים עצמם, הם הלכו במטרה

רביעי – מה עשו ישראל אחרי ששמעו על העונש שהם אמורים לקבל?

(א) בני ישראל התאבלו מאד

(ב) בני ישראל רצו להתחיל ללכת לארץ ישראל

(ג) שתי התשובות נכונות

חמישי – כשמביאים בן בקר קרבן לה' – כמה סולת צריך להביא למנחה?

(א) כזית

(ב) עשירית האיפה

(ג) שלושה עשרונים

שישי – איזה מצווה יש בתחילת שישי?

(א) מעשר שני

(ב) הפרשת חלה

(ג) לקט ופאה

שביעי – איזה עבירה עשה האיש בשבת?

(א) הבעיר אש ביום השבת

(ב) קושש עצים ביום השבת

(ג) שתי התשובות נכונות

שאלת בונוס – מי היה האיש הזה? (אפשר לשאול את ההורים בין הקריאות)

איזה מצוה מוזכרת בסוף הפרשה?

(א) מצוות תפילין

(ב) מצוות צדקה

(ג) מצוות ציצית